

สรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับ การเรียนการสอนวิชาศีลธรรมโดยทั่วไปที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปยังครูที่สอนวิชาศีลธรรมทุกคนในโรงเรียนรัฐบาลทั้งโรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษาที่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ทั่วประเทศ ๓๐ แห่ง จำนวนครู ๙๕ คน และนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, ๒ และ ๓ ในโรงเรียนดังกล่าวจำนวน ๓๔๕ คน

สำหรับแบบสอบถามที่ส่งไปให้ครูและนักเรียนทั้งหมดมีจำนวน ๔๒๐ ชุด เป็นแบบสอบถามของครู ๙๕ ชุด และของนักเรียน ๓๒๕ ชุด แต่ได้รับแบบสอบถามคืนมา ๔๐๐ ชุด คือเป็นร้อยละ ๙๕.๒๔ โดยเป็นแบบสอบถามของครู ๙๕ ชุด และของนักเรียน ๓๒๕ ชุด หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยแยกข้อมูลออกเป็น ๒ ส่วน ๆ หนึ่งเป็นข้อมูลจากแบบสอบถามของครู อีกส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลจากแบบสอบถามของนักเรียน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาคำตอบของครูและนักเรียนเป็นร้อยละแล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง นอกจากนั้นยังมีคำตอบบางข้อที่ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของค่าเฉลี่ย และใช้วิธีวิเคราะห์แบบประมาณค่า เพื่อหาค่าเฉลี่ยนำหนักของค่าตอบและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของค่าเฉลี่ย จากนั้นจึงแปลความหมายของค่าสถิติที่ได้จากผลของการวิเคราะห์

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏผลของการวิเคราะห์ที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของครู
๒. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของนักเรียน

สำหรับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของครูนั้น อาจแบ่งแยกกล่าวตามหัวข้อดังนี้

ก. ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับตัวครู

ครูที่เป็นตัวอย่างประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๔ คน โดยเป็นครูหญิงมากกว่าครูชาย คือ ๔๔ คน และครูชายเพียง ๒๖ คน ครูทั้งหมดมีอายุตั้งแต่ ๒๓ - ๕๕ ปี อายุเฉลี่ยประมาณ ๓๔ ปี ส่วนวุฒิของครูนั้นปรากฏว่า มีครูปริญญาและครูประกาศนียบัตรจำนวนเท่ากันคือ ๓๔ คน และครูอนุปริญญา ๙ คน ครูที่สอนศิลปกรรมมีประสบการณ์ทางการสอนมาแล้วตั้งแต่ครั้งปี ถึง ๓๕ ปี มีระยะเวลาเฉลี่ย ๖ ปี สำหรับการสอนของครูในสัปดาห์หนึ่ง ๆ นั้นปรากฏว่า ครูมีชั่วโมงรวมทั้งหมดทั้งวิชาอื่นและวิชาศิลปกรรมเฉลี่ยสัปดาห์ละ ๑๖ - ๑๗ ชั่วโมง ส่วนชั่วโมงที่ครูสอนเฉพาะวิชาศิลปกรรมนั้น เฉลี่ยสัปดาห์ละ ๕ ถึง ๖ ชั่วโมง และจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างชั่วโมงที่ครูสอนเฉพาะวิชาศิลปกรรมกับจำนวนชั่วโมงที่สอนวิชาอื่นและวิชาศิลปกรรมนั้น พบว่า มีครูจำนวนมากถึง ๑๗ คนที่สอนวิชาศิลปกรรมเป็นวิชาบอยเพียงสัปดาห์ละ ๑ - ๒ ชั่วโมง สำหรับวิชาหลักที่ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๐ สอนควบคู่ไปกับการสอนศิลปกรรมคือวิชาสังคมศึกษา งานพิเศษของครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๓๐.๖๖ คืองานประจำชั้น ส่วนการใช้เวลาว่างของครูนั้นปรากฏว่ามีครูเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อการสอนศิลปกรรม เช่นอ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับข่าวทางศาสนา และความประพฤติกองเขาวชน และอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนศิลปกรรม เป็นต้น

เกี่ยวกับความรู้สึกของครูที่มีต่อการสอนศิลปกรรมนั้น ปรากฏว่า ครูผู้สอนส่วนมากถึงร้อยละ ๕๕ ชอบสอนวิชาศิลปกรรม ในจำนวนนี้มีครูเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ที่เห็นคุณค่าของวิชาศิลปกรรมว่า เป็นวิชาที่น่าสนใจ และมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน และครูผู้สอนเองก็มีความสนใจในเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีไทย ส่วนครูอีกร้อยละ ๑๖ ที่ไม่ชอบสอนศิลปกรรมนั้น ส่วนมากมีปัญหาในด้านความรู้ของครูที่ไม่กว้างขวาง และอีกซึ่งพอที่จะสอนให้ก็ได้

ข. ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาศีลธรรม

๑. เกี่ยวกับวิธีการสอน

ก่อนที่จะเริ่มสอนวิชาศีลธรรม มีครูส่วนใหญ่เตรียมการสอนไว้เป็นบางครั้ง และจัดสำคัญเนื้อหาในการสอนให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ในการสอนศีลธรรม มีครูจำนวนมากเกินร้อยละ ๕๐ ที่ได้ทั้งวัตถุประสงค์ในการสอนไวทุกครั้ง และวัตถุประสงค์ที่ครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๔๐ ทั้งไว้ คือต้องการให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนไปแล้วไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๑.๓๓ บังเเนให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอีกด้วย

ส่วนวิธีการสอนที่ครูจำนวนมากถึงร้อยละ ๗๓.๓๓ นิยมใช้คือ วิธีการสอนแบบบรรยายหรืออธิบาย ซึ่งเป็นวิธีการสอนแบบเก่า ในการสอนศีลธรรมครูมักจะสอนให้สัมพันธ์กับมหาทวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา ขณะสอนครูยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและซักถามเกือบทุกครั้ง และเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกหัดแก้ปัญหาเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันเป็นบางครั้ง นอกจากนี้ครูสอนก็ได้สนับสนุนให้นักเรียนติดตามเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางศาสนาและศีลธรรมจรจรบา จากหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์เกือบทุกครั้ง และครูได้ให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากห้องสมุดหรือห้องสังคมศึกษาเป็นบางครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

เกี่ยวกับระยะเวลาที่สอนชั้น ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๗.๓๓ ให้ความเห็นว่า มีเวลาสอนน้อยเกินไป และต้องการให้เพิ่มชั่วโมงเป็นสัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง ส่วนเวลาที่เหมาะสมต่อการสอนศีลธรรมนั้น มีครูส่วนมากเกินร้อยละ ๕๐ ที่เห็นว่าวิชาศีลธรรมเป็นวิชาที่สามารถสอนได้ตลอดเวลาทั้งเช้าและบ่าย

เมื่อครูสอนจบห้เรียนแล้ว ครูส่วนใหญ่มีจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ ๓๓.๓๓ รู้สึกมั่นใจว่านักเรียนจะได้รับความรู้และเข้าใจบทเรียนที่สอนไปเป็นอย่างดี และคิดที่จะปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น

สำหรับปัญหาที่ครูส่วนใหญ่มีจำนวนถึงร้อยละ ๔๖.๖๖ ประสบในการสอนศีลธรรม เป็นปัญหาในค่านิยมที่ครูยังมีไม่กว้างขวาง และสิ่งที่ขอที่จะสอนให้ได้ เมื่อครูประสบ ปัญหาทางการสอนวิชานี้ ครูส่วนใหญ่เกินร้อยละ ๕๐ จะแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยค้นคว้าจาก หนังสือต่าง ๆ ในห้องสมุด และมีครูร้อยละ ๔๔ จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนครูด้วยกันซึ่งส่วนมากเป็นครูที่สอนอยู่ในหมวดวิชาสังคมศึกษา และภาษาไทย

๒. กิจกรรมการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ในการสอนศีลธรรม ครูสอนจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ ๔๔.๖๖ จัดกิจกรรม ประกอบการสอน และกิจกรรมที่ครูส่วนมากเกินร้อยละ ๔๐ จัดขึ้นประกอบการสอนคือ การแบ่งกลุ่มอภิปราย การอ่านหนังสือประกอบ และการพานักเรียนไปฟังเทศน์ที่วัดหรือ ไปร่วมพิธีทางศาสนาในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่วัด เมื่อครูจัดกิจกรรมแล้ว ครูส่วนใหญ่ สังเกตเห็นว่า นักเรียนได้ให้ความสนใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหา ที่ครูส่วนมากถึงร้อยละ ๖๔.๓๓ ประสบ เป็นปัญหาในค่านิยมเวลาที่ครูไม่มีเวลาเพียงพอที่จะ จัดกิจกรรมประกอบการสอน

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

จากการสำรวจการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางค่านิยมที่ส่งเสริมศีลธรรมจรยานั้น ปรากฏว่า โรงเรียนต่าง ๆ ได้เริ่มจัดกิจกรรมทางค่านิยมขึ้นบ้างแล้ว แต่ยังเป็นเพียงส่วน น้อย และกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นมักจะจัดกันในลักษณะของชุมนุมจริยศึกษา ส่วนลักษณะของกิจ กรรมที่นิยมจัดขึ้นเป็นส่วนมากเกินร้อยละ ๕๐ นั้นได้แก่ การจัดพิธีทางศาสนาในวันไหว้ครู การพาสมาชิกไปร่วมพิธีการทางศาสนาในบางโอกาส และการจัดพิธีการในวันสำคัญทาง พุทธศาสนาที่โรงเรียน

สำหรับปัญหาที่ครูส่วนมากเกินร้อยละ ๕๐ ประสบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับเวลาที่ครูไม่มีพอที่จะมาช่วยจัดดำเนินงานด้วยตนเอง

๓. อุปกรณ์การสอน และหนังสืออุเทศ

ในการสอนศีลธรรม ครูผู้สอนจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ ๕๓.๓๓ ใช้อุปกรณ์การสอนเป็นบางครั้ง และครูผู้สอนโดยยอมรับแล้วว่า การใช้อุปกรณ์การสอนจะช่วยให้นักเรียน มีความกระตือรือร้นและสนใจในบทเรียนมากขึ้น ดังนั้น ครูสอนศีลธรรมจึงให้ความเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องใช้อุปกรณ์การสอนบ้างเป็นบางครั้ง

ก่อนที่ครูจะใช้อุปกรณ์การสอน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๔ ได้ทำการสำรวจอุปกรณ์การสอนทุกครั้ง และอุปกรณ์ที่ครูใช้มากที่สุดถึงร้อยละ ๔๖.๖๖ คือรูปภาพ ส่วนอุปสรรคและปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอนนั้น ปรากฏว่า มีครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๔๔ ประสบปัญหาเกี่ยวกับความไม่เพียงพอของอุปกรณ์การสอนในโรงเรียน

หนังสืออุเทศหรือหนังสืออ่านประกอบวิชาศีลธรรม

ครูผู้สอนศีลธรรมให้ความเห็นว่า ปัจจุบันจำนวนหนังสืออ่านประกอบวิชาศีลธรรมมีอยู่จำนวนปานกลาง และทางโรงเรียนได้จัดหาเอกสารและหนังสืออ่านประกอบการสอนในแก่ครูอยู่ในระดับปานกลาง ในการสอนศีลธรรมครูผู้สอนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๘๐ ใช้หนังสืออ่านประกอบหลายเล่ม และได้สนับสนุนให้นักเรียนใช้หนังสืออ่านประกอบเป็นบางครั้งบ้าง ประเภทของหนังสืออ่านประกอบที่ครูส่วนใหญ่เกินร้อยละ ๕๐ ชอบอ่านคือหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาและหลักธรรมะที่สอนใจ และบทความต่าง ๆ จากนิตยสารวารสารและหนังสือพิมพ์ การใช้หนังสืออ่านประกอบการสอนศีลธรรมนี้มีครูจำนวนมากถึงร้อยละ ๔๖.๖๖ ประสบปัญหาและอุปสรรคทางด้านที่ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทำการศึกษาค้นคว้าหนังสืออ่านประกอบ และนับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อครูที่จะสอนศีลธรรมให้ดีกว่า เพราะถ้าครูยังมีความรู้ไม่กว้างขวางและลึกซึ้งอยู่แล้ว และครูก็ไม่มีเวลาจะศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเพิ่มเติม ฉะนั้นครูก็ไม่สามารถจะสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นด้วย

๔. การวัดผลการสอน

ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดเวลาของการวัดผลนั้น ปรากฏว่าครูส่วนใหญ่ ร้อยละ ๔๑.๓๓ กำหนดให้มีการวัดผลเดือนละครั้ง เป็นอย่างน้อย และความมุ่งหมายในการวัดผลการสอนคือธรรมที่ครูจำนวนมากถึงร้อยละ ๔๕.๑๓ ตั้งไว้ก็เพื่อต้องการทราบว่าผล การสอนได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ส่วนวิธีการวัดผลนั้นครูผู้สอน จำนวนสูงสุดคือร้อยละ ๔๘ ใช้วิธีการทดสอบข้อเขียน ซึ่งเป็นทั้งแบบปรนัยและอัตนัยปนกัน และครูส่วนมากถึงร้อยละ ๗๖ ให้ความเห็นว่าข้อทดสอบที่ใช้ในการวัดผลนั้น ควร เป็นข้อ ทดสอบที่ครูผู้สอนออกเอง

เมื่อทำการวัดผลการสอนแล้ว ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๐.๖๖ ถือเอาคะแนน การสอบข้อเขียน และคะแนนความประพฤติเป็นสำคัญ ส่วนการคิดคะแนนนั้น ครูจำนวนมาก คือร้อยละ ๘๓.๗๗ คิดรวมอยู่กับวิชาหน้าที่พลเมืองและคิดรวมอยู่ในหมวดวิชาสังคมศึกษา

หลังจากที่ทำการวัดผลการสอนคือธรรมแล้ว มีครูผู้สอนเกินร้อยละ ๕๐ ที่ ต้องการปรับปรุงแก้ไขทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาคือธรรมให้ดีขึ้น สำหรับปัญหาและอุป- สรรคในการวัดผลการสอนคือธรรมนั้นปรากฏว่ามีครูจำนวนมากประสบอุปสรรคเกี่ยวกับเวลา สอนที่สั้นเกินไปจึงไม่มีเวลาที่จะทำการวัดผลและปัญหาเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องวิธีการวัด ผลการสอนคือธรรม

ค. ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอนและหนังสือ แบบเรียน

ในคำานที่เกี่ยวกับเนื้อหาในหลักสูตร วิชาคือธรรมชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ปรากฏ ว่ามีครูส่วนมากให้ความเห็นว่าเนื้อหาในหลักสูตรครอบคลุมความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ดีแล้ว และ เห็นว่าเนื้อเรื่องที่กำหนดไว้ในหลักสูตรน่าสนใจและมีประโยชน์ทุกภาค

สำหรับการดำเนินการวางโครงการสอนและกิจกรรมเกี่ยวกับการสอนนั้น
ปรากฏว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๐ เป็นผู้ดำเนินการวางโครงการสอนเอง และเท่าที่
ครูได้ดำเนินการสอนตามหลักสูตรมาแล้ว ครูส่วนมากคือร้อยละ ๔๖.๖๖ สอนทันหลักสูตร
มีครูส่วนน้อยเพียงร้อยละ ๑๓.๓๓ ที่สอนไม่ทันหลักสูตรโดยให้เหตุผลว่า เวลาที่กำหนดให้
สอนมีน้อยกว่าเนื้อหาที่กำหนดไว้ให้ สำหรับครูที่สอนไม่ทันหลักสูตรนั้น มักจะหาวิธีการแก้
ไขโดยอธิบายเนื้อเรื่องย่อ ๆ ให้นักเรียนฟัง

ส่วนปัญหาของการวางหลักสูตรวิชาศีลธรรมที่ซ้กันอยู่ในขณะนี้ ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๐
ให้ความเห็นว่า เป็นปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและเวลาเรียน
ทั้งนี้เนื่องมาจากเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีขอบเขตกว้างขวาง แต่ครูมีเวลาสอนน้อย
เกินไป คือเดือนละ ๒ ครั้งเท่านั้น ครูจึงต้องรีบสอนให้ทันหลักสูตร

ในเรื่องของประมวลการสอนที่ครูใช้อยู่นั้น ปรากฏว่ามีครูจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ
๔๐.๖๖ ใช้ประมวลการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ และครูส่วนใหญ่คือร้อยละ ๔๔.๖๖
ก็ไม่เคยมีส่วนร่วมในการทำประมวลการสอนของโรงเรียนเลย อย่างไรก็ตาม ยังมีครู
เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ ๔๔ ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการทำประมวลการสอนวิชาศีลธรรม
ของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าช่วยส่งเสริมให้เกิดผลดีในการสอนยิ่งขึ้น ส่วนครูจำนวน
น้อยเพียงร้อยละ ๑๖ ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในการทำประมวลการสอน โดยให้เหตุผลว่า
ไม่มีปัญหาอะไรจะเสนอ

เกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนวิชาศีลธรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปรากฏว่าในปัจจุบัน
ครูผู้สอนจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ ๘๖ ใช้หนังสือแบบเรียนวิชาศีลธรรมของกรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ และครูส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๖๐ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน
วิชาศีลธรรมว่า ยังไม่มีภาพประกอบเลยหรือมีน้อยมาก สำหรับเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหนังสือ
แบบเรียนนั้น ครูผู้สอนส่วนใหญ่เกินร้อยละ ๕๐ ให้ความเห็นว่าหนังสือแบบเรียนวิชาศีลธรรม
มีเนื้อหาเหมาะสมที่จะเป็นพื้นฐานในการนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ง. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนศิลปะ

จากการศึกษาถึงระดับความรู้ของครูสอนวิชาศิลปะ ปรากฏว่าโดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง และมีครูจำนวนมากถึงร้อยละ ๘๖ ที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ทางการสอนวิชาศิลปะ โดยให้มีการจัดการอบรมครูวิชาชีพและการนิเทศการศึกษาปีละครั้ง ในการอบรมครูและการนิเทศการศึกษา ครูส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๖ ต้องการความช่วยเหลือในด้านค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวิธีสอนและกิจกรรมการสอน

เมื่อครูมีโอกาสที่จะปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนศิลปะ โดยเฉลี่ยแล้วครูต้องการให้ปรับปรุงวิธีการสอนเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ อุปกรณ์การสอน หลักสูตรและประมวลการสอน หนังสือคู่มือ หนังสือแบบเรียน และการวัดผลการสอนเป็นอันดับสุดท้าย นอกจากนั้นครูส่วนมากคือร้อยละ ๕๔.๖๖ ได้ให้ความเห็นว่า การจัดและปกครองชั้นที่ จะช่วยให้การสอนศิลปะโดยลึกลับยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทางด้านการปฏิบัติ เพราะจะช่วยฝึกฝนให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักกาลเทศะดีขึ้น

สำหรับการสนับสนุนการสอนศิลปะของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ปรากฏว่ามีครูจำนวนมากร้อยละ ๘๖ รู้สึกว่าผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนการสอนวิชาศิลปะเท่า ๆ กับการสอนวิชาอื่น และครูส่วนมากถึงร้อยละ ๖๐ ก็ได้รับการสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ของครูด้วยการไปรับการอบรมหรือสัมมนาเพิ่มเติม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามของนักเรียน อาจแยกกล่าวตามหัวข้อต่อไปนี้

ก. ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียน

นักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๒๕ คน เป็นนักเรียนชาย ๑๖๓ คน และนักเรียนหญิง ๑๖๒ คน นักเรียนมีอายุตั้งแต่ ๑๒ ถึง ๑๔ ปี อายุเฉลี่ยประมาณ ๑๔ - ๑๕ ปี

จากการสำรวจความรู้สึกของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนวิชาศีลธรรม ปรากฏว่านักเรียนส่วนมากถึงร้อยละ ๔๑.๔๕ ชอบเรียนศีลธรรมโดยให้ความเห็นว่า เป็นวิชาที่เกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของไทย สำหรับนักเรียนที่ไม่ชอบเรียนซึ่งมีเพียงร้อยละ ๑๔.๑๕ นั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า สอนได้คะแนนวิชานี้ไม่ดี

๖. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม อาจแบ่งกล่าวตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

๑. เกี่ยวกับวิธีการสอนของครู

จากการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิชาศีลธรรม ปรากฏว่านักเรียนส่วนมากถึงร้อยละ ๗๑.๕ ให้ความเห็นว่า วิชาศีลธรรมมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน นอกจากนี้นักเรียนจำนวนมากถึงร้อยละ ๔๔.๖๐ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับครูที่สอนศีลธรรมว่ามีวิธีการสอนดี

ในการเรียนศีลธรรม นักเรียนส่วนใหญ่เกินร้อยละ ๕๐ ต้องการครูสอนวิชาศีลธรรมที่มีวิธีการสอนดี และมีนักเรียนจำนวนมากคือ ร้อยละ ๓๗.๕๕ ต้องการให้ครูใช้วิธีการสอนแบบ บทอุทานหรือเปรียบเทียบเพื่อให้เรื่องราวที่สอนเห็นจริงยิ่งขึ้น สำหรับระยะเวลาที่เรียนศีลธรรมอยู่ในขณะนี้ นักเรียนจำนวนมากร้อยละ ๖๕.๒ เห็นว่าเหมาะสมแล้ว และเวลาที่เหมาะสมต่อการเรียนวิชาศีลธรรมมากที่สุดนั้น นักเรียนส่วนมากร้อยละ ๖๔.๔๗ เห็นว่าควรจะเป็นเวลาเช้า

ในขณะที่เรียนวิชาศีลธรรมและหลังจากการเรียนศีลธรรมจบแต่ละชั่วโมงแล้ว ปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่มองมีความรู้สึกมั่นใจว่าตนสามารถจะนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้จริงๆในชีวิตประจำวัน สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนวิชาศีลธรรมนั้น ปรากฏว่า นักเรียนส่วนมากร้อยละ ๖๔.๕๕ ประสบปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียนที่สั้นเกินไป เมื่อนักเรียนประสบปัญหาทางการเรียนวิชานี้ มีนักเรียนจำนวนมากเกินร้อยละ ๕๐ มักจะขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอนศีลธรรม สำหรับประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการ

เรียนวิชาศีลธรรม ปรากฏว่า นักเรียนจำนวนมากเกินร้อยละ ๕๐ สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง และเกิดความรู้สึกว่าจะทำตนเป็นคนดีมีศีลธรรมและมีความประพฤติที่ดีได้ รวมทั้งเห็นความสำคัญและคุณค่าของการเป็นพุทธศาสนิกชนและการมีศาสนาบังคับ ตลอดจนสามารถวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความคิดและมีเหตุผลมากขึ้น

๒. เกี่ยวกับกิจกรรมการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จากการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมนั้น ปรากฏว่า นักเรียนส่วนมากถึงร้อยละ ๙๑.๔๔ ให้ความเห็นว่า การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมนั้น จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและจดจำบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น ส่วนกิจกรรมที่นักเรียนจำนวนมากคือร้อยละ ๒๕.๓ ชอบให้ครูจัดมากที่สุดคือ การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เมื่อครูจัดกิจกรรมการสอนขึ้นแล้ว นักเรียนมีความสนใจต่อกิจกรรมนั้น โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับความสนใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบที่ส่งเสริมศีลธรรมจรรยา นั้น ปรากฏว่า มีความสนใจอยู่ในระดับปานกลาง เช่นกัน

๓. อุปกรณ์การสอนและหนังสืออุเทศ

ในด้านความต้องการของนักเรียนที่มีต่อการใช้อุปกรณ์การสอนของครูนั้น ปรากฏว่ามีนักเรียนจำนวนมากคือ ร้อยละ ๓๔.๑๔ ต้องการให้ครูใช้อุปกรณ์การสอนบ้างบางครั้ง และอุปกรณ์ที่นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๘.๒๑ ชอบให้ครูใช้มากที่สุดคือ การฉายภาพยนตร์ประกอบการสอน เมื่อครูใช้อุปกรณ์การสอนแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๓๖ รู้สึกว่าบทเรียนที่เรียนน่าสนใจขึ้นมาก

ส่วนหนังสืออุเทศหรือหนังสืออ่านประกอบที่นักเรียนใช้สำหรับการเรียนวิชาศีลธรรมนั้น ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๒.๘๑ ชอบอ่านหนังสือประเภทนิทานอิงธรรมะ

๔. การวัดผลการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม

นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ ๓๓.๖๑ ต้องการให้ครูทำการวัดผลการเรียนการสอน หลังจากจบบทเรียนแต่ละบทแล้ว ส่วนแบบของข้อทดสอบนั้น นักเรียนส่วนมากร้อยละ ๖๑.๐๗ ต้องการให้เป็นแบบปรนัยและอัตนัยปนกัน

๕. หลักสูตรและหนังสือแบบเรียน

เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาศีลธรรมชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นปรากฏว่า มีนักเรียนจำนวนมากร้อยละ ๓๕.๓๕ ให้ความเห็นว่า เนื้อเรื่องในหลักสูตรภาคที่เป็นพุทธศาสนสุภาษิต เป็นภาคที่น่าสนใจ และมีประโยชน์มากที่สุดต่อการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ครูต้องรู้จักแปลคจามหมายและยกอุทาหรณ์ให้ถูกต้องด้วย

ส่วนหนังสือแบบเรียนวิชาศีลธรรมที่นักเรียนใช้กันอยู่ในปัจจุบันปรากฏว่า นักเรียนจำนวนมากถึงร้อยละ ๘๖.๑๒ ใช้หนังสือแบบเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และนักเรียนส่วนใหญ่เกินร้อยละ ๔๐ ให้ความเห็นว่า หนังสือแบบเรียนที่ใช้อยู่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ เข้าใจดี และหนังสือแบบเรียนไม่มีภาพประกอบเลขหรือมีคำย่อมาก

ค. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมให้โดยลดีขึ้น

ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมให้โดยลดีขึ้นนั้น นักเรียนส่วนใหญ่คือร้อยละ ๓๔.๖๑ ต้องการให้มีการปรับปรุงทางด้านวิธีการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้นกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ขอเสนอแนะ

ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการ เรียบนการสอนศีลธรรมให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ประการแรกของแผนการศึกษาแห่งชาตินั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวกับของทางการศึกษาทุกคนทุกฝ่าย ควรจะได้รับนิคมขอรวมกันในการดำเนินงานปรับปรุงนี้ โดยเริ่มตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันฝึกหัดครู ผู้ปกครอง นักเรียน และครูในโรงเรียนทุกคน โดยเฉพาะครูผู้สอนศีลธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ

ในฐานะที่กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถาบันที่มีหน้าที่รับนิคมขอทางการศึกษาของชาติ ควรจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. ควรจัดให้มีการควบคุมดูแล การ เรียบนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ดีขึ้น ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ เพื่อให้โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ทำหน้าที่จัดเตรียมเยาวชนให้ออกไปเป็นพลเมืองที่ดีที่สังคมต้องการจริง ๆ โดยคำนึงถึงการให้ความรู้ และการอบรมความประพฤติของนักเรียนเป็นสำคัญ แทนที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของโรงเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น

๒. ควรสนับสนุนให้หน่วยศึกษานิเทศก์มีการ อบรมครูประจำการที่ทำหน้าที่สอนวิชาศีลธรรมและศาสนา โดยเน้นเรื่องเนื้อหาที่จะสอนวิชาให้ลึกซึ้ง และแนะนำวิธีสอนศีลธรรมจรรยาให้ได้อย่างจริงจังอัน เป็นความต้องการ ของครูที่สอนศีลธรรมทั้งหลาย ในการนี้ทางกระทรวงศึกษาธิการอาจขอความร่วมมือจากส่วนราชการ เช่น สถาบันฝึกหัดครู หรือสมาคมบางแห่ง เช่น พุทธสมาคม บวรพุทธิกสมาคม เป็นต้น ให้จัดวิทยากรมาช่วยบรรยายเกี่ยวกับทฤษฎี และวิธีสอนเนื้อหาในหลักสูตร นอกจากการ จัดอบรมครูแล้ว ยังอาจจะจัดให้มีการประชุมทางวิชาการสำหรับครูผู้สอนศีลธรรมและจริยศึกษาเป็นประจำ ทั้งนี้ได้เริ่มกระทำมาแล้ว เมื่อวันที่ ๒๓ - ๓๑ สิงหาคม

พ.ศ.๒๕๑๑ ๗ กรมศาสนา นับว่าเป็นการดำเนินงานที่ได้ผลดีมากต่อการสอนศีลธรรมของครู เพราะในการประชุมครั้งนั้น ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการสอนศีลธรรมและศาสนา มาร่วมประชุมและให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนศีลธรรม นอกจากนั้นครูที่สอนจริยศึกษา ยังได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือกันจัดทำหน่วยการสอนวิชาศีลธรรมของทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ๓ เพื่อใช้เป็นแนวทางและคู่มือในการสอนวิชาต่อไป ฉะนั้นผลงานที่ได้ทำขึ้นนั้นจึงควรจัดพิมพ์ให้แพร่หลายขึ้นกว่านี้

นอกจากการจัดให้มีการอบรมครูแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ ยังควรที่จะจัดส่งศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้และประสบการณ์ทางการสอนวิชาศีลธรรมเป็นอย่างดี ออกไปให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาทางการสอนศีลธรรมของครูในโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ให้ดีขึ้น

๓. ควรจัดให้มีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาประจำโรงเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือแนะนำทางค่านิยมทางวิชาศีลธรรมและศาสนาที่สอน รวมทั้งในการอบรมความประพฤติของนักเรียนร่วมกับครูและผู้ปกครอง

๔. ควรพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรวิชาศีลธรรม โดยใช้ผลของการวิจัยทางด้านนี้เป็นหลักสำคัญ เพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการ และปัญหาในการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมของครูและนักเรียน นอกจากนั้น ยังควรจะได้ทำการประเมินผลหลักสูตรที่ใช้ไปแล้วคววว่าโดยผลตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่

๕. ควรกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนศีลธรรมให้มากขึ้นกว่าที่เคยปฏิบัติ มาตามความต้องการ ของครูและนักเรียนที่ได้เสนอมาข้างตน

๖. ควรปรับปรุงหนังสือแบบเรียนให้มีภาพประกอบบ้างพอควร ตามที่ครูและ
 นักเรียนได้เสนอแนะมาแล้ว นอกจากนั้นยังควรมีเนื้อหาและภาษาที่รัดกุมกระชับรัดกุม เหมาะ
 สมกับวัยของนักเรียนแต่ละระดับชั้น

๗. ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีหนังสือประกอบที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศีลธรรม
 และจริยศึกษา โดยอาจจะขอความร่วมมือและคำแนะนำจากสมาคมองค์การที่สนใจทาง
 ด้านนี้ และนำมารวบรวมและจัดพิมพ์ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

๘. ควรขอความร่วมมือจากนักประพันธ์ ผู้แต่งนวนิยายเด็ก (Children's story)
 นักหนังสือพิมพ์ และนักแต่งเพลง ให้ช่วยเขียนหนังสือ บทประพันธ์ และบทเพลงในแนว
 ทางที่ส่งเสริมศีลธรรมและจริยศึกษา

๙. ควรปรับปรุงวิธีการ และระเบียบการวัดผลการศึกษาชั้นใหม่ โดยให้มีการ
 วัดผลทั้งทางด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะการวัดผลในวิชาศีลธรรม และควร
 ปรับคะแนนของวิชาใหม่ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นการจูงใจให้นักเรียนเห็นความสำคัญ
 ของวิชาชั้นนี้บ้าง หรืออาจจะกำหนดคะแนนอย่างต่ำที่สุดที่นักเรียนจะต้องสอบให้ได้

๑๐. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสมาคมครู-ผู้ปกครองขึ้นในโรงเรียน
 ต่าง ๆ เพื่อให้ครูและผู้ปกครองมีความเข้าใจอันดีต่อกัน และสัมพันธ์กันใกล้ชิดยิ่งขึ้น ใน
 อันที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาทางความประพฤติของนักเรียน

สถาบันฝึกหัดครู

ในฐานะที่สถาบันฝึกหัดครู เป็นสถาบันที่มุ่งหน้าให้รับฝึกอบรมโดยตรงในการผลิต
 ครูที่มีสมรรถภาพออกไปสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ฉะนั้น สถาบันนี้จึงควรมีบทบาทในการ
 ช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนศีลธรรม ดังนี้

๑. ในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาศึกษานั้น ควรจะคำนึงถึงความสามารถ และ ความประพฤติของแต่ละคนควบ

๒. ควรจัดให้มีการสอนวิชาต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้การสอนศีลธรรมใน โรงเรียนดำเนินไปควบคู่ เช่น ธรรมวิทยา ประวัติศาสตร์ และศาสนาเปรียบเทียบ เป็นต้น

๓. ในโรงเรียนฝึกหัดครู ควรเน้นเรื่องวิธีสอนวิชาเฉพาะ เช่น วิชาศีลธรรม เป็นต้น และควรจะให้มีโอกาสปฏิบัติการฝึกสอนนานขึ้น

๔. ควรแต่งเรื่องอบรมผู้ที่จะเป็นครูในอนาคต ให้มีคุณลักษณะของครูที่ดียิ่งขึ้น ทั้ง ทางด้านบุคลิกภาพ การทรงกาย และทางที่กิริยาวาจาสภาพเรียบร้อย เพื่อจะได้ออกไปเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนต่อไป

โรงเรียน

โรงเรียน เป็นสถานทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยปรับปรุง การเรียนการสอนศีลธรรมให้ดีและมีประสิทธิภาพขึ้น ดังต่อไปนี้

๑. ควรมีการปรับปรุงและส่งเสริมห้องสมุดของโรงเรียนให้ดีขึ้นโดยจัดหาหนังสือที่ดี มีคุณค่าทางศีลธรรมจรรยาไว้ให้นักเรียนอ่าน ซึ่งอาจจะเป็นหนังสือนิยายหรือนิทาน อิงธรรมะที่แพร่กคิธรรมต่าง ๆ ก็ได้ และควรจะให้ความสะดวกแก่นักเรียนในการใช้ห้องสมุดของโรงเรียนควบ

๒. ทุกโรงเรียนควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านที่ส่งเสริมศาสนา ศีล ธรรมจรรยาและวัฒนธรรมขึ้น และให้ความสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานจัดกิจกรรม ต่าง ๆ โดยให้มีการประสานงานและร่วมมือกันอย่างจริงจัง ระหว่างนักเรียนกับ “นักเรียน นักเรียนกับครู และครูกับผู้นปกครองนักเรียน ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นการ เปิดโอกาส

ให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติจริง ๆ และห่างกันบ้างจริงจัง ในด้านที่จะจริงใจให้เกิดความเลื่อมใสในศาสนาหรืออบรมนิสัยให้เป็นผู้มีความประพฤติที่งดงาม เช่น การพานักเรียนไปฟังพระธรรมเทศนาที่วัด พานักเรียนไปชมศิลปวัตถุโบราณ และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ ทางโรงเรียนยังควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนายิ่งขึ้น โดยร่วมมือกับคณะสงฆ์ และองค์การที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น วัด ในการจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมพิธีการบางอย่างทางศาสนา เช่น เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา ทางโรงเรียนควรจะพานักเรียนเข้าไปร่วมทำพิธีต่าง ๆ ด้วย เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของวันนั้น ๆ เป็นพิเศษ รวมทั้งเป็นการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกหัดปฏิบัติประกอบพิธีทางศาสนาจริง ๆ อีกด้วย

๓. ทางโรงเรียน ควรหาวิธีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความประพฤติกดี เช่น ให้รางวัลแก่นักเรียนที่ประพฤติดี หรือให้นักเรียนได้รับบัตรสรรเสริญจากทางโรงเรียน เป็นต้น เพื่อจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนอื่น ๆ ในโรงเรียนต่อไป

๔. ควรจัดให้มีการสนทนาระหว่างอัตราส่วนของนักเรียนในโรงเรียนและครูผู้สอน เพื่อว่าครูจะได้ไม่มีการมากในการปกครองดูแลนักเรียน และสังเกตศึกษาทำความเข้าใจกับนักเรียนที่ตนสอน

๕. ควรมีความสัมพันธ์กับกรมศาสนา เพื่อจัดศูนย์เทศหรือบรรยายเป็นครั้งคราว หรืออาจจะเป็นการนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยสอนศีลธรรมที่โรงเรียนเป็นประจำ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูที่สอนศีลธรรมที่เหมาะสมที่สุดควรจะเป็นพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในค่านิยมธรรมอยู่แล้ว จึงหวังได้ว่าพระสงฆ์จะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านความประพฤติ และยังสามารถที่จะช่วยปลูกฝังศีลธรรมอันดีแก่เยาวชนได้อีกด้วย ฉะนั้นพระสงฆ์จึงอาจจะเป็นวิทยากรที่ช่วยบรรเทาและแก้ปัญหาของเยาวชนได้

พระมหาชาย อากาศโร. "พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาอย่างไร"

สังคมศาสตร์ปริทัศน์. ส(๒): (กันยายน - พฤศจิกายน) ๒๕๑๒. หน้า ๖๑.

แต่สำหรับโรงเรียนที่ยังไม่สามารถจะนิมนต์พระสงฆ์มาสอนเป็นประจำได้ ก็ควร
จะนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยอบรมจริยศึกษาและศีลธรรมแก่นักเรียนบ้าง เป็นครั้งคราว

๖. ควรส่งเสริมให้มีการจัดหาและทำอุปกรณ์การสอนศีลธรรมขึ้นใช้ภายในโรงเรียนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ และอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้นั้น ก็ควรจะเป็นประเภทที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนด้วย ดังจะได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเภทของอุปกรณ์ที่ครูสามารถจะนำมาใช้ได้ในภายหลัง

๗. การมอบหมายงานการสอนให้แก่ครูในโรงเรียน ควรคำนึงถึงคุณสมบัติความสามารถและความถนัดของครูที่จะสอนศีลธรรมด้วย เพราะเท่าที่ได้ทำการศึกษามาแล้ว ปรากฏว่ามีครูหลายคนที่ต้องสอนศีลธรรมด้วยความจำเป็นทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ไม่เคยได้รับการฝึกฝนทางการสอนวิชานี้มาก่อนเลย ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรหาทางแก้ไขปัญหานี้ให้ลุล่วงไปด้วย

๘. โรงเรียนต่าง ๆ ควรสนับสนุนให้มีการจัดทำประมวลการสอนศีลธรรมขึ้นใช้ภายในโรงเรียน เพื่อให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในการที่จะพยายามปรับปรุงการสอนวิชานี้ให้ดีขึ้น และเหมาะสมกับสภาพของชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งโรงเรียนนั้น ๆ ด้วย

๙. เท่าที่ทางโรงเรียนได้จัดส่งครูสอนศีลธรรมไปรับการอบรม และเข้าร่วมประชุมทางวิชาการที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้ขึ้นนั้น นับว่าเป็นการส่งเสริมที่ดีแล้ว และควรที่จะสนับสนุนต่อไปอีกเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการช่วยให้ครูได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ทางการสอนบ้าง

๑๐. ทางโรงเรียนควรติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงระเบียบวินัยต่าง ๆ ของโรงเรียน และความต้องการของโรงเรียนที่ประสงค์จะให้ผู้ปกครองร่วมมือในทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนักเรียน

๑๑. ควรจัดและสนับสนุนให้ครูและครูปกครอง มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยศึกษาของนักเรียน โดยอาจจะจัดขึ้นในลักษณะของสมาคมครู-ผู้ปกครองก็ได้ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง

๑๒. ควรจัดให้มีการประกอบพิธีทางศาสนาขึ้นในโรงเรียนอยู่เสมอ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสนำสิ่งที่ได้เรียนมาจากวิชาศีลธรรมมาใช้ในการปฏิบัติจริง ๆ โดยอาจเช่น การสวดมนต์ไหว้พระ และการนิมนต์พระมาเทศน์ที่โรงเรียนในวันสำคัญต่างๆทางศาสนา เป็นต้น

ผู้ปกครอง เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนการสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพขึ้น ฉะนั้น ผู้ปกครองนักเรียนจึงควร จะให้ความร่วมมือในด้านต่างๆดังนี้

๑. ควรให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับทางโรงเรียนอย่างจริงจัง ในการช่วยดูแลเอาใจใส่และควบคุมนักเรียนของตน ทั้งทางด้านการเรียนและความประพฤติ

๒. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนศีลธรรมที่โรงเรียนไปปฏิบัติจริง ๆ ด้วย เช่น นำนักเรียนไปร่วมพิธีทางศาสนา หัวใจในวันสำคัญทางศาสนา หรือสอนให้นักเรียนรู้จักประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่บ้านบ้าง เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา และวันเกิด หรือการทำบุญเลี้ยงพระนิทาน เป็นต้น

๓. ควรให้ความเอาใจใส่ในการอบรมเด็กในปกครองทางศีลธรรมและพุทธศาสนา ทางบ้านบ้าง เช่น สอนคัมภีร์ต่าง ๆ ให้ และสอนบทสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น

๔. ผู้ปกครองควรมีส่วนในการสอนศีลธรรมทางบ้านบ้าง เช่น จัดฟานหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา และธรรมะต่าง ๆ มาให้นักเรียนอ่าน หรืออาจจะซักถามความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาศีลธรรมที่ได้เรียนไปแล้วก็ได้เช่นกัน

๕. ควรให้ความร่วมมือกับครูทุกคนในโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอนศีลธรรมในด้านการวัดผลการสอน โดยช่วยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอยู่ทางบ้าน และรายงานผลให้ทางโรงเรียนทราบตามความเป็นจริงด้วย

นักเรียน เป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการปรับปรุงการ เรียนการสอนคือ สอนโดยตรง เพราะการ สอนของครูจะปรากฏผลขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนให้ความร่วมมือในการสอนของครูด้วยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. นักเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของวิชาที่เรียนและความจำเป็นที่จะต้องเรียนวิชานี้ ว่าเป็นวิชาที่จะช่วยให้ นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมใดอันใดที่มีความสุข ถ้านักเรียนพยายามที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนไป ๆ ใช้ได้จริง ๆ

๒. ควรให้ความร่วมมือกับครู ในการ พำนักกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งการดำเนินการ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วย

๓. ควรศึกษาค้นและให้ความสนใจในการ อ่านและฟังข่าวเกี่ยวกับ เหตุการณ์ประจำวันและความเคลื่อนไหวทางศาสนาและศีลธรรม เพื่อจะเป็นการ ช่วยเชื่อมโยงให้นักเรียนนำมาประกอบการ เรียนศีลธรรมได้ดียิ่งขึ้น

ครู ครูทุกคนในโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนศีลธรรมให้ดีขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ฉะนั้นผู้ที่ครูทุกคนจึงควรมีบทบาทในการช่วยสอนศีลธรรม ดังนี้

๑. ครูทุกคนควรมีหน้าที่รับผิดชอบในการอบรมจริยศึกษา และศีลธรรมแก่นักเรียน ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของครูสอนศีลธรรม แลเพียงผู้เดียว

๒. ครูทุกคนที่สอนทุกหมวดวิชาควรให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือแก่ครูที่สอนศีลธรรม โดยเฉพาะครูที่สอนในหมวดวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นผู้ที่ควรจะช่วยสอนหลักการอ่านภาษาบาลีอย่างพอสมควร เพื่อช่วยเชื่อมโยงให้นักเรียนเข้าใจในการศึกษาเรื่องราวของพุทธศาสนา เพราะจากการที่ได้ศึกษามาแล้วในครั้งนี้นพบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายต่อการ เรียนวิชานี้ก็คือ นักเรียนไม่สามารถอ่านและจำภาษาบาลีได้ เนื่องจากไม่เข้าใจหลักการอ่านที่ถูกต้อง นอกจากนี้ครูที่สอนในหมวดวิชาสังคมศึกษาและศิลปศึกษาก็ควรมีส่วนช่วยครูสอนศีลธรรมทางด้านการวางแผนการสอน การจัดหาและทำอุปกรณ์ประกอบการสอน

๓. ครูประจำทุกคน ควรมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านความประพฤติของนักเรียน ของตน เพราะเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับนักเรียนอย่างใกล้ชิดที่สุด ฉะนั้นจึงควรได้รับการอบรมทางด้านเนื้อหา และวิธีสอนคือธรรมพหุควรควบ

สำหรับครูผู้สอนศีลธรรมนั้น นับว่าเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทรับผิดชอบโดยตรงต่อ การสอนวิชานี้ ซึ่งเป็นวิชาที่มีความสำคัญที่สุดวิชาหนึ่ง และจัดให้มีการสอนขึ้นก็เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ประการแรกที่ว่าในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ครูที่สอนวิชาศีลธรรม จึงควรจะได้ปรับปรุงตนเอง ทั้งทางด้านที่เกี่ยวกับการสอนศีลธรรมและด้านที่เกี่ยวกับ ความสามารถและคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของตนเอง

ในด้านที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนศีลธรรมนั้น ครูผู้สอนควรจะมีการปรับปรุง ในด้านต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

๑. ในการสอนศีลธรรม ครูผู้สอนควรจะทราบวัตถุประสงค์ทั่วไปที่สำคัญของการ สอนศีลธรรมเสียก่อนว่า เป็นการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของการ เป็นชาว พุทธและการมีศานา เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมอันงาม เพื่อให้นักเรียนสามารถ นำความรู้ที่ได้เรียนไปแล้วไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และมีการ เปลี่ยนพฤติกรรมไปในทาง ที่ถูกต้องเป็นที่ต้องการและยอมรับของสังคม นอกจากนั้นครูยังควร ทั้งวัตถุประสงค์เฉพาะ ของการสอนในแต่ละชั่วโมงควยว่า ต้องการให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ และ ปกักห้ษะนักเรียนในด้านใดบ้าง

๒. ครูควรจะได้วางแผนการสอนระยะยาวไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการ สอนศีล ธรรมเพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหาในบทเรียนให้ทันกับเวลาที่กำหนดให้ และเพื่อจัก เนื้อ หาและกิจกรรมการสอนให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันอัน เป็นผลดีต่อการสอนเป็นอย่างมาก สำหรับการจักเตรียมเนื้อหาที่จะนำมาสอนนั้น ครูอาจจะได้มาจากหลักสูตรและประมวล การสอนของกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ ปัญหาและเหตุ การณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

๓. ในชั่วโมงแรกของการสอนศีลธรรม ครูผู้สอนควรที่จะชี้แจงความมุ่งหมาย ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องเรียนวิชานี้ซึ่งเป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลทุกคนให้นักเรียนทราบด้วย เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนวิชานี้ขึ้นมา นักเรียนจะได้ให้ความสนใจต่อการเรียนวิชานี้มากขึ้น

๔. ในการสอนศีลธรรม ครูผู้สอนควรใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ สลับกันบ้าง ตามความเหมาะสมกับบทเรียนและเหตุการณ์ เพื่อมิให้มีการสอนแบบบรรยายและอธิบายซ้ำ ๆ กันทุกชั่วโมง ซึ่งจะให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายใจง่าย ฉะนั้นวิธีการสอนที่ครูควรนำมาใช้เพื่อช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสอนมากขึ้น มีดังนี้

ก. การสอนแบบอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจจะเป็นการอภิปรายเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ การสอนด้วยวิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนได้แสดงความสามารถของแต่ละคน นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยสอนให้นักเรียนรู้จักแบ่งงานและรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันด้วย สำหรับหัวข้อหรือเรื่องที่จะนำมาอภิปรายนั้น อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับบทเรียน หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันก็ได้

ข. การสอนแบบตั้งปัญหา เป็นการสอนที่ต้องการให้นักเรียนใช้ความคิด และหาเหตุผล ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจและช่วยให้นักเรียนได้มีหลักการของการเรียนได้ดียิ่งขึ้น การสอนแบบนี้ครูอาจจะทำได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่งดังนี้

- ให้นักเรียนตั้งปัญหาหรือถกเถียงข้อสงสัยก่อนที่จะทำการค้นคว้าเพื่อสรุปหัวข้อที่สงสัยแล้ว ครูจึงให้ไปค้นคว้าตามหัวข้อของปัญหานั้น ๆ

- ให้นักเรียนอ่านเรื่องราวที่เกี่ยวกับเรื่องในบทเรียนมาแล้วจึงตั้งปัญหาถกเถียงกัน แล้วค้นคว้าจากแหล่งวิทยากรที่นอกเหนือไปจากหนังสือแบบเรียน เช่น เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน หรือแนะนำหนังสืออ่านประกอบให้นักเรียน เป็นต้น

- ครูเตรียมปัญหามาให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ๆ

ค. การสอนแบบค้นคว้าและรายงาน เป็นการสอนที่ครูสามารถจะฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นการฝึกนิสัยการอ่าน และเขียนของนักเรียนให้ดีขึ้น การสอนด้วยวิธีนี้ ครูควรจะได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าดังนี้

๑. เตรียมแหล่งวิทยากรที่นักเรียนจะทำการค้นคว้า

๒. เตรียมหัวข้อที่จะให้นักเรียนไปค้นคว้า และแบ่งงานให้นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม และในการรายงานนั้น ควรจะเป็นทั้งการเขียนและการรายงานหน้าชั้น
ด้วย

๓. เตรียมนักเรียนสำหรับการสอนด้วยวิธีนี้ โดยให้นักเรียนรู้จักวิธีการทำงาน เช่นวิธีเลือกและอ่านหนังสือ วิธีการสัมภาษณ์และจดบันทึก วิธีการรวบรวมข้อเท็จจริง และวิธีเขียนรายงาน เป็นต้น

ง. การสอนแบบยกอุทาหรณ์หรือเปรียบเทียบ เป็นการสอนที่นำเอาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำวันมาประกอบการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนเห็นจริงยิ่งขึ้น และน่าสนใจมากขึ้น และการสอนด้วยวิธีนี้ เป็นการสอนให้นักเรียนชอบและต้องการใ้ครูช่วย ๆ ด้วย สำหรับเรื่องราวและเหตุการณ์ที่ครูอาจจะนำมายกอุทาหรณ์นั้น ได้แก่ชาวประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑. ชาวอาชญากรรมและอุมิโทษ

๒. ชาวอิทธิวินิยาศกรรรมและปัญหาความยุ่งยากของคนในสังคม

๓. ชาวความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของบุคคลหลายประเภท

๒. สมน อมรวิวัฒน์. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เรื่องการสอน
จริยศึกษา ฉบับที่ ๑. ๓. ๒๕๑๑. หน้า ๖. (โรเนียว).

๔. ชาวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและ เรื่องมหัศจรรย์ต่าง ๆ
๕. ชาวเกี่ยวกับประเพณี วันนักขัตฤกษ์ และวันสำคัญทางศาสนา
๖. ชาวอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นตัวอย่างประกอบธรรมะที่ใช้สอน

ในบทเรียนนั้น

๓. ภาพข่าวต่าง ๆ

๕. ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการสอนแบบต่าง ๆ บ้าง เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนขึ้นบ้าง สำหรับกิจกรรมการสอนที่ครูควรพยายามจัดให้มีขึ้นได้แก่

ก. การนิมนต์พระสงฆ์มาสอนเป็นครั้งคราว สลับกับการสอนของครูในบางเรื่องบางบทเรียนเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในการเรียนการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

ข. การเชิญวิทยากรมาบรรยายเป็นครั้งคราว ในกรณีที่ครูผู้สอนประสบปัญหาเกี่ยวกับไม่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องพิเศษบางเรื่องที่จะสอน เช่น เกี่ยวกับหัวข้อธรรมะบางข้อที่ยาก และเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา เป็นต้น ครูก็ควรที่จะเชิญวิทยากรมาบรรยายในเรื่องนั้น ๆ บ้าง ส่วนคุณสมบัติของวิทยากรที่เชิญมานั้นควรมีดังนี้คือ

- เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาตอนนั้น ๆ เป็นอย่างดี
- เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดีงาม ไม่มีชื่อเสียงเลื่อมใสเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคม

เพื่อนักเรียนจะได้ยึดเป็นหลักฐานปฏิบัติ

- เป็นผู้ที่มีความเข้าใจ และสนใจการศึกษา พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมืออยู่เสมอ

หลังจากที่เชิญวิทยากรมาบรรยายแต่ละครั้ง ครูควรที่จะจัดการวัดผลทุกครั้งโดยให้นักเรียนเขียนรายงาน สอบคำถาม หรือมีการทดสอบ ทั้งนี้เพื่อจะได้วัดดูว่า นักเรียนมีความสนใจฟัง และได้รับความรู้เพียงใด

ค. การแสดงละครสั้น ๆ หรือแสดงบทบาทประกอบเรื่องที่เรีบนหรือสุภาษิตที่มาจากหัวข้อธรรมะ กิจกรรมประเภทนี้ครูอาจจะให้นักเรียนที่มีความสามารถทางด้านการประพันธ์ช่วยกันแต่งบทละครสั้น ๆ ที่มีเนื้อหาภาคทึ่งถึงเรื่องที่เรีบน อันจะเป็นคติสอนใจที่ดี เช่น เรื่องความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น แล้วจัดให้นักเรียนช่วยกันแสดงละคร หรืออาจจะให้นักเรียนแสดงท่าทางประกอบเพื่อให้นักคิดและทายว่าท่าทางเหล่านั้นมาจากธรรมะข้อใด และสอนเรื่องอะไร เช่นการแสดงท่าทางเรื่องการเห็นซึ่งให้เป็นเข็ม เป็นต้น

ง. การโต้วาทีปัญหาธรรมะ เป็นกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ครูควร จะจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสค้นคว้าหาข้อเท็จจริงอย่างแจ่มแจ้งในปัญหาธรรมะบางข้อ เช่น ทำดีได้ก็จริงหรือ เป็นต้น แล้วนำมาชกกันอย่างเป็นระเบียบแบบแผนของลักษณะการโต้วาทีที่ดีและมีหลักวิชาการ

จ. การทำสมุดภาพและสมุดศัพท์ เป็นกิจกรรมที่ครูควร จะจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการทำงานอดิเรก กิจกรรมประเภทนี้ครูอาจจะทำได้โดยมอบหมายงานให้นักเรียนทำรูปภาพจากหนังสือพิมพ์ พร้อมควยขาวประกอบเรื่องเช่น เรื่องการลอยกระทง การบวชนาค และการทอดกฐิน เป็นต้น มาติดลงสมุดให้เป็นระเบียบรวมเป็นสมุดภาพ หรือทำสมุดศัพท์โดยจัดถ้อยคำ และความหมายรวมกันเข้าเป็นเล่ม แล้วนำมาแสดงเป็นผลงานตอนสิ้นปีก็ได้

ฉ. การฝึกมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ในการสอนศีลธรรมนอกจากครูจะสอนทางด้านเนื้อหาวิชาแล้ว ครูควร จะฝึกให้นักเรียนในด้านการปฏิบัติด้วยโดยเริ่มตั้งแต่ มารยาทในการเดิน ยืน นั่ง พุท การกราบไหว้ และการแสดงสัมมาคารวะต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วย แต่ทั้งนี้ย่อมต้องอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนในโรงเรียนให้ช่วยกันเอาใจใส่และกวดขันความประพฤติ รวมทั้งมารยาทของนักเรียนด้วย จึงจะทำให้กิจกรรมการสอนแบบนี้ได้ผลดีตามความมุ่งหมาย

๖. ครูผู้สอนที่ลือชื่อบ การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรทางศาสนาที่ส่งเสริมศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรมชั้นในโรงเรียน โดยให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังในการให้คำปรึกษาและนำนักเรียนในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

๗. ในการสอนศีลธรรมให้โดยลัดชั้นนั้น ครูควรใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนบ้าง เพราะอุปกรณ์การสอนจะช่วยเชื่อมโยงนามธรรมทั้งหลายให้เป็นรูปธรรมที่สามารถจะเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น^{๑๖} และครูควรที่จะเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และห้องเรียนด้วย สำหรับอุปกรณ์ที่ครูสามารถจะเลือกมาใช้ประกอบการสอนนั้นมีอยู่ถึง ๓ ประเภท คือ

ก. อุปกรณ์ประเภทจัดสร้าง เป็นอุปกรณ์ประเภทที่จัดสร้างขึ้น เช่นการจัดเส้นแถบบันทึกเสียงสวดมนต์ การจัดสร้างป้ายนิเทศการเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา การสร้างวัสดุจำลอง เช่นโต๊ะหมู่บูชา การถ่ายภาพหมู่ที่มีสถานที่ต่าง ๆ หากเป็นสมุดภาพหรือสไลด์ การจัดหาอุปกรณ์ประเภทนี้ของโรงเรียนบ้าง ครูจึงต้องวางโครงการอย่างรอบคอบและใช้อุปกรณ์เหล่านี้ให้คุ้มค่า

ข. อุปกรณ์ประเภทจัดหา หมายถึงวัสดุช่วยสอนชนิดต่าง ๆ ที่ครูหรือโรงเรียนจัดหามาได้โดยเสียเวลาและเงินเพียงเล็กน้อย รวมไปถึงวัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ ที่ใช้เป็นประจำ เช่น แขนป้ายสาส์น กระดาษสี สีน้ำ กระดาษวาดเขียน เข็มหมุด แขนไม้ชัก ดอกไม้ชูป้เห็น เป็นต้น ตัวอย่างของอุปกรณ์เหล่านี้ได้แก่บัตรคำแถบประโยค ภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณี แผนที่และแผนผัง แบบเรียนหลาย ๆ เล่ม หนังสืออ่านประกอบ แผ่นเสียงเพลง ตัวอย่างของสิ่งของต่าง ๆ เช่น เครื่องอัฐบริวารสังฆภัณฑ์ เป็นต้น

^{๑๖} Ibid. หน้า ๔

^{๑๗} Ibid. หน้า ๔

ค. อุปกรณ์จากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ตัวนักเรียนเองและเพื่อนนักเรียน ครู และบุคคลในโรงเรียน เหตุการณ์และความเป็นไปในโรงเรียน บิคาบารตามบุคคลในบานเพื่อนบานและบุคคลในชุมชน เหตุการณ์และความเป็นไปของบานเมือง บานโรงเรียน และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน

๘. ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้หนังสือแบบเรียนของครูนั้น ครูควรใช้หนังสือแบบเรียนวิชาศีลธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการสอนเท่านั้น ไม่ใช่จะยึดถือแบบเรียนเป็นหลักในการสอนแต่เพียงเล่มเดียว ฉะนั้นครูจึงควรศึกษาคนควาเนื้อหาในการสอนเพิ่มเติมนอกเหนือจากแบบเรียนบ้าง เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น และเป็นกาแสดงถึงความสามารถและความรูของครูสอนควา

๙. ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนรู้จักใช้หนังสืออ่านประกอบการเรียนการสอนศีลธรรม โดยอาจจะแนะนำรายชื้อของหนังสือที่นักเรียนพอจะหว่าอ่านได้ด้วยการจัดพิมพ์รายชื้อหนังสืออ่านประกอบการแก่นักเรียนในการเรียนแต่ละบท

๑๐. ในการวัดผลกาสอนศีลธรรมนั้น ครูควรจะตั้งความมุ่งหมายในการวัดผลไว้ควาทุกครั้งว่าตองกาจะวัดอะไรบ้าง และโอกาสที่ครูจะทำกาวัดผลนั้น ครูก็อาจจะทำได้ตั้งแต่เริ่มเรียนวิชานี้ ระหว่างชั่วโมงเรียน และหลังจากที่จบชั่วโมงเรียนแต่ละชั่วโมงหรือจบแต่ละบทเรียนแล้วก็ได้ นอกจากนั้นครูยังควรใช้วิธีการต่าง ๆ ในการวัดผลกาสอนหลาย ๆ วิธี แทนที่จะใช้แบบทดสอบเพียงปรนัยและอัตนัย เพื่อวัดความจำและความเข้าใจในเนื้อหาของนักเรียนแต่เพียงกานเดียวเท่านั้น ฉะนั้นวิธีการต่าง ๆ ที่ครูสามารถจะเลือกใช้เพื่อกาวัดผลกาสอนศีลธรรมมีดังนี้

ก. ไ้กาสังเกตความสนใจและความร่วมมือในกิจกรรมของนักเรียนในชั่วโมงเรียน

ข. วัดผลจากความประพฤติของนักเรียนเป็นประจำวันโดยร่วมมือกับครูทุกคนในโรงเรียน และผู้ปกครองทางบาน

ค. พิจารณาจากผลงานที่นำเสนอแต่ละครั้ง ทั้งทางด้านการค้นคว้า รายงาน และการนำเสนอ

ง. วัดผลความสนใจ ทักษะคิด และการใช้ทักษะในต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถในการรับผิดชอบของนักเรียน โดยวิธีการดังนี้

- การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแล้วบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
- การสัมภาษณ์นักเรียนเป็นรายบุคคล โดยให้นักเรียนมาสนทนาคอซอซอชัลกาน ของครู

- การใช้แบบสอบถาม
- ร่วมมือกับครูแนะแนวและครูในสาขาวิชาอื่น เพื่อติดตามและสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน

นอกจากจะได้มีการปรับปรุงในด้านที่เกี่ยวกับการสอนศิลปะกรรมแล้ว ครูผู้สอนยังควรปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสามารถและคุณสมบัติดังนี้คือ

๑. เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อการสอนวิชาศิลปะกรรม มีจิตใจเป็นธรรม และควรจะเป็นที่ได้รับความภาคภูมิใจว่า ตนมีโอกาสได้สอนวิชาที่มีความสำคัญที่สุดวิชาหนึ่งที่จัดให้มีการเรียนการสอนขึ้นในโรงเรียน

๒. เป็นผู้ที่มีคุณธรรมอันดีเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนได้

๓. เป็นผู้ที่มีความเสียสละและอุทิศเวลาเพื่อการสอนศิลปะกรรมบ้างไม่ใช่อสอนด้วยความจำใจ เพราะเท่าที่ใดทำการศึกษามาแล้วพบว่า ปัญหาของการสอนศิลปะกรรมของครูส่วนใหญ่ เป็นปัญหาทางด้านเวลาที่ครูมีไม่พอในการเตรียมการสอน การศึกษาค้นคว้า การจัดหาอุปกรณ์และการใช้วิธีการวัดผลแบบต่าง ๆ ฉะนั้นครูจึงควรปรับปรุงในด้านนี้บ้างตามสมควร เพื่อให้การสอนศิลปะกรรมได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๔. เป็นผู้ที่มีความสรววมทางกาย วาจาและใจ มีบุคลิกภาพที่น่าเคารพนับถือ

๕. เป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

๖. เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาทางศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรมและระเบียบประเพณีอย่างดีที่สุด และกว้างขวางที่สุด รวมทั้งควร เป็นผู้ นำที่ ได้รับการ ปักหมุดทางการสอนศีลธรรมและศาสนาโดยเฉพาะด้วย

๗. เป็นผู้ที่ติดตามข่าวคราว เหตุการณ์ และปัญหาต่าง ๆ ของสังคมเพื่อนำ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอบรมจริยศึกษาแก่นักเรียน

๘. เป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อกับแหล่งวิทยากรต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ ความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้น

๙. เป็นผู้ที่เตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอเพื่อการสอนศีลธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยต่อไป

สำหรับผู้ที่มีความสนใจที่จะทำการวิจัยทางด้านการสอนศีลธรรมต่อไป ควรจะ ได้ทำการศึกษาในลักษณะต่อไปนี้

๑. ทำการศึกษาให้ละเอียดและลึกซึ้งลงไปในเรื่องของการสอนเพียงด้านใด ด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ด้านวิธีการสอน อุปกรณ์การสอน หรือการวัดผลการสอนศีลธรรม เป็นต้น

๒. ในการศึกษาวิจัย ควรจะใช้เครื่องมือวิจัยแบบอื่น ๆ บ้าง เช่น การสัมภาษณ์ ครูที่สอน หรือเข้าสังเกตการสอนศีลธรรมของครูจริง ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง ๆ ในขณะที่ปฏิบัติการสอนของครูและจะได้สามารถสังเกตพฤติกรรมนักเรียนหลังจากที่ได้รับการสอนและอบรมแล้ว แทนที่จะใช้แบบสอบถามเพียงแบบเดียว ซึ่งอาจจะได้รับข้อมูลที่ไมตรงตามความเป็นจริงนัก

๓. ควรจะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการสอนศีลธรรม ระหว่างโรงเรียน รัฐบาลกับโรงเรียนที่มีการสอนศาสนาอื่นในโรงเรียนนอกจากพุทธศาสนา